

Construcția discursivă a imaginii persoanelor cu dizabilități în spațiul public prin intermediul mass-mediei

[The discursive construction of the image of persons with disabilities in the public sphere through mass media]

Vitalie GUȚU

Abstract: *In the media area, the reflection of the activities and life stories of people with disabilities has several characteristics, which emerge from the structure of the media entity, the editorial policy or the level of knowledge and awareness of the reporter/producer/editor on how the topics in which they appear should be treated persons with disabilities. From these considerations, we can say that as people with disabilities are presented in the public space, various attitudes and perceptions appear vis-à-vis this social group. An important role in this context is also played by the use of basic terms with their help in journalists can describe one or another situation in materials with the involvement of disabled people. Through information, discussions and permanent trainings about who people with disabilities are and how stereotypes and prejudices can be “dismantled”, we contribute to the education and awareness of the journalistic community that people with disabilities must be treated in media subjects from the perspective of their abilities and values generate, in the community they belong to.*

Keywords: *persons with disabilities, social inclusion, accessibility, media representation, public discourse, stereotypes.*

Introducere

În spațiul mediatic reflectarea activităților și istoriilor de viață ale persoanelor cu dizabilități comportă mai multe caracteristici, care rezultă din structura entității media, a politicii editoriale ori a gradului de cunoaștere și conștientizare a reporterului / producătorului / editorului, cum ar trebui tratate subiectele în care apar persoanele cu dizabilități. Din aceste considerente, putem spune cu certitudine faptul că, așa cum sunt utilizate modalitățile prin intermediul cărora se mediatizează sau sunt prezentate persoanele cu dizabilități, în spațiul public

apar diverse atitudini și percepții vizavi de acest grup social. Autoarea Ludmila Rusnac în lucrarea *Imaginea media a persoanelor cu dizabilități – grup cu risc de incluziune socială* notează că „mass-media manifestă două tipuri de atitudine față de grupurile sociale cu risc de incluziune: incluzivă și exclusivă. Atitudinea incluzivă vizează suportul mass-media în promovarea diversității sociale, adoptarea unei politici nondiscriminatorii față de anumite grupuri sociale, cum ar fi persoanele cu dizabilități, iar atitudinea exclusivă se referă la evitarea de a aborda subiectele despre persoanele cu nevoi speciale, perpetuarea preju-

decărilor și stereotipurilor existente la nivel de societate și non valorizarea acestui grup social dezavantajat”¹. În aceste condiții, trebuie să remarcăm atitudinile ziariștilor în procesul de concepere și realizare a materialelor de presă atunci când persoanele cu dizabilități sunt principalii actori. Or, potrivit Codului Deontologic al jurnalistului, acesta „... tratează echitabil toate persoanele cu care intră în contact în exercițiul meseriei sale și nu face discriminări pe criterii de gen, vârstă, etnie, dizabilitate, religie, stare socială, orientare sexuală etc”². Respectarea principiilor enunțate în Codul Deontologic constituie cheia pentru promovarea culturii media incluzive, care să contribuie la schimbarea mentalităților și la consolidarea unei societăți mai echitabile și mai respectuoase față de toate categoriile sociale. Prin urmare, ne asumăm responsabilitatea de a ne calibra atent limbajul și conținutul pentru a reflecta realitatea cu obiectivitate și empatie, în acord cu aceste norme esențiale.

Cine sunt persoanele cu dizabilități?

Pentru ca jurnaliștii să poată construi o imagine pozitivă a persoanelor cu dizabilități în spațiul public, aceștia trebuie să țină cont de mai multe aspecte. Astfel, potrivit Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, în preambulul documentului, litera (e), se specifică faptul că „dizabilitatea este un concept în evoluție și că acesta rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu deficiențe și bariere-

le de atitudine și de mediu care împiedică participarea lor deplină și efectivă în societate în condiții de egalitate cu ceilalți”³. Astfel, conceptul de dizabilitate este văzut complex și capătă noi valențe în arealul social, în funcție de comunitatea sau regiunea din care vin. Articolul 1 al *Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități* oferă o definiție amplă a persoanelor cu dizabilități, specificând că acestea includ persoanele care au deficiențe fizice, mentale, intelectuale sau senzoriale de durată. Aceste deficiențe, în interacțiune cu barierele diverse din societate, pot limita participarea deplină și efectivă a acestor persoane în viața socială, pe baze de egalitate cu ceilalți membri ai comunității. Această perspectivă subliniază importanța recunoașterii dizabilității ca un rezultat al interacțiunii dintre o persoană și mediul său, accentuând necesitatea eliminării obstacolelor pentru facilitarea incluziunii sociale și a egalității de șanse⁴. Deși prevederile Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități nu sunt direct aplicabile, în dreptul Uniunii Europene există o obligație de interpretare coerentă a legislației secundare europene în spiritul Convenției. Curtea de Justiție a Uniunii Europene adoptă o perspectivă conform căreia dizabilitatea reprezintă o deficiență pe termen lung care, în interacțiune cu viața profesională, împiedică accesul sau progresul individului în muncă. Această abordare evidențiază necesitatea evaluării limitărilor funcționale resimțite de individ în contextul participării sociale. Astfel, Richard Whittle, în comunicarea *The*

Relationship between UN CRPD and EU Law Definition of Disability at EU level (Relația dintre CRPD al ONU și Definiția dizabilității în dreptul UE la nivelul UE, *traducerea autorului*) remarcă, însă, o problemă esențială: în timp ce alte criterii de protecție, cum ar fi credința religioasă, nu necesită o demonstrare a intensității respective, în domeniul dizabilității, deseori se pune întrebarea „Cât de mare este gradul de dizabilitate a persoanei?”, pentru a putea beneficia de protecție juridică. Această condiționare este problematică și poate duce la situații în care persoane cu dizabilități sunt discriminate și nu primesc protecție legală din cauza interpretărilor restrictive privind natura dizabilității.

Autorul evocă cazul *Kaltoft*, în care o persoană obeză nu a putut să invoce protecția anti-discriminare din cauza faptului că obezitatea sa nu a fost considerată o dizabilitate semnificativă din perspectiva limitărilor funcționale determinate. Astfel, se atrage atenția asupra diferențierii dintre etapa de „fapt” a dizabilității – vizând oportunitatea de protecție și incluziune socială – și etapa de „merit”, care ține de adaptările rezonabile sau alte aspecte concrete legate de capacitățile funcționale. Accentul pus excesiv pe limitările funcționale la etapa accesului la protecție poate genera lacune juridice și exclude persoane care au nevoie de protecție împotriva discriminării, chiar dacă nu se încadrează în definiții rigide. În concluzie, autorul susține că definirea și aplicarea conceptului de dizabilitate trebuie să fie suficient de flexibile pentru a garanta

accesul real la protecție anti-discriminare, fără a impune criterii excesiv restrictive legate de gradul dizabilității sau limitările funcționale. Astfel, este importantă o interpretare care să faciliteze incluziunea socială și să prevină excluderea nedreaptă a persoanelor cu dizabilități din sfera protecției juridice⁵.

Reieșind din aceste fundamentări, trebuie să subliniem faptul că rolul jurnalistului în reflectarea vieții și a realităților persoanelor cu dizabilități este unul esențial și complex, implicând responsabilitatea de a înțelege și a prezenta corect noțiunile fundamentale legate de spectrul diversității dizabilităților, de mediul social și profesional în care aceste persoane trăiesc și activează. Jurnalistul trebuie să depășească simpla relatare superficială a faptelor, intrând în esența condițiilor și provocărilor cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, să recunoască barierele sociale, culturale și instituționale care le influențează participarea deplină și egală în societate și să contribuie la excluderea sau minimalizarea stereotipurilor și prejudecăților.

Aspectul rolului jurnalistului în reflectarea și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități a fost studiat în cadrul proiectului Centrului de Resurse Juridice din România, prin intermediul căruia au fost instruiți jurnaliștii în investigarea abuzurilor împotriva persoanelor cu dizabilități mintale, crescând astfel vizibilitatea problemelor acestora prin investigații de presă și campanii media. Totodată, ghiduri și studii dedicate comunicării cu și despre persoanele cu dizabilități

subliniază importanța folosirii unui limbaj adecvat și eliminării stereotipurilor în mass-media, evidențiind rolul esențial al jurnaliștilor în schimbarea percepțiilor sociale și promovarea incluziunii⁶.

Aceasta presupune o informare riguroasă, sensibilitate și un discurs echilibrat care să evidențieze nu doar vulnerabilitățile, ci și potențialul și contribuțiile persoanelor cu dizabilități, promovând astfel o perspectivă axată pe drepturi, incluziune și respect. De asemenea, jurnalistul are un rol educațional, influențând opinia publică, modelând percepțiile sociale și susținând schimbările pozitive în atitudini și politici. În consecință, acesta trebuie să folosească un limbaj adecvat, să evite terminologia stigmatizantă și să reflecte realități din perspectiva valorilor și abilităților persoanelor cu dizabilități, contribuind astfel la construirea unei imagini mai juste și mai incluzive în spațiul public.

Un exemplu reprezentativ este „Ghidul pentru jurnaliști privind comunicarea cu și despre persoanele cu dizabilități intelectuale”, care oferă recomandări practice pentru un jurnalism responsabil și incluziv, accentuând impactul pe care mass-media îl are asupra atitudinilor publice și politicilor sociale. Mai mult, studii și rapoarte realizate în Republica Moldova reflectă nevoia unei paradigme noi în jurnalism, care să trateze persoanele cu dizabilități ca membri egali ai societății, fără compasiune paternalistă sau clișee⁷.

Pentru a completa discuția privind perspectivele și abordările actuale în

înțelegerea dizabilității, este fundamental să introducem și să analizăm *Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății (ICF)*, care a reprezentat un avans semnificativ și de durată în domeniu. Această clasificare oferă un cadru comprehensiv pentru evaluarea dizabilității, prin delimitarea acesteia în trei domenii interconectate: deteriorările, descrise ca probleme legate de funcționarea sau structura corporală (precum paralizia sau orbirea); limitările de activități, referitoare la dificultățile în realizarea unor acțiuni specifice (de exemplu, mersul sau alimentația); și restricțiile de participare, care se referă la dificultăți în implicarea în diverse domenii ale vieții cotidiene, inclusiv discriminarea în mediul profesional sau în transportul public.

Clasificarea ICF are avantajul de a utiliza un limbaj neutru, evitând separarea dizabilităților pe categorii rigide bazate pe tipul sau cauza lor, cum ar fi sănătatea fizică versus cea mentală, și recunoaște dizabilitatea ca rezultat al interacțiunii complexe dintre starea de sănătate a individului și factorii contextuali, inclusiv cei de mediu și personali. În plus, ICF permite evaluarea nu doar a aspectelor deficitare, ci și a funcțiilor pozitive, cum ar fi capacitățile corporale, activitățile zilnice, participarea socială și influența facilitatoare a mediului, oferind astfel o perspectivă integrată și echilibrată asupra dizabilității. Această abordare oferă un fundament teoretic solid pentru jurnalismul responsabil și pentru politicile publice menite să susțină incluziunea și egalitatea persoanelor cu dizabili-

tați. Pentru a completa discuția privind perspectivele și abordările actuale în înțelegerea dizabilității, este fundamental să introducem și să analizăm *Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății* (ICF), care a reprezentat un avans semnificativ și de durată în domeniu. Această clasificare oferă un cadru comprehensiv pentru evaluarea dizabilității, prin delimitarea acesteia în trei domenii interconectate: deteriorările, descrise ca probleme legate de funcționarea sau structura corporală (precum paralizia sau orbirea); limitările de activități, referitoare la dificultățile în realizarea unor acțiuni specifice (de exemplu, mersul sau alimentația); și restricțiile de participare, care se referă la dificultăți în implicarea în diverse domenii ale vieții cotidiene, inclusiv discriminarea în mediul profesional sau în transportul public⁸.

Clasificarea ICF are avantajul de a utiliza un limbaj neutru, evitând separarea dizabilităților pe categorii rigide bazate pe tipul sau cauza lor, cum ar fi sănătatea fizică versus cea mentală, și recunoaște dizabilitatea ca rezultat al interacțiunii complexe dintre starea de sănătate a individului și factorii contextuali, inclusiv cei de mediu și personali. În plus, ICF permite evaluarea nu doar a aspectelor deficitare, ci și a funcțiilor pozitive, cum ar fi capacitățile corporale, activitățile zilnice, participarea socială și influența facilitatoare a mediului, oferind astfel o perspectivă integrată și echilibrată asupra dizabilității⁹.

Astfel, când se analizează modul în care mass-media construiește imagi-

nea persoanelor cu dizabilități, este esențial ca jurnaliștii să se conformeze principiilor generale stipulate în Articolul 3 al *Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități*. Aceste principii includ respectul pentru demnitatea inerentă a fiecărei persoane, autonomia individuală, inclusiv libertatea de a-și face propriile alegeri și independența; interdicția discriminării; promovarea participării depline și efective, precum și a incluziunii în societate; recunoașterea și respectul diferențelor, acceptând persoanele cu dizabilități ca parte integrantă a diversității umane și a umanității; asigurarea egalității de șanse și a accesibilității; egalitatea de gen; precum și respectul față de capacitățile de dezvoltare ale copiilor cu dizabilități și drepturile acestora de a-și păstra identitatea¹⁰. Această abordare reprezintă un cadru fundamental pentru un jurnalism responsabil, care contribuie la promovarea drepturilor și incluziunii persoanelor cu dizabilități în societate.

Imaginea persoanelor cu dizabilități: stereotip și prejudecată

Integrarea socială a persoanelor cu dizabilități reprezintă o provocare pentru societatea în care trăim. Atât la nivel de populație, cât și la nivel de mass-media, grupul social respectiv trece prin stereotipizare și prejudecăți. Pentru prima oară termenul de stereotip a fost utilizat în 1922 de jurnalistul și politologul american Walter Lippmann în esul său în domeniul psihologiei moderne, *Public Opinion*

(Opinia publică). În accepțiunea jurnalistului american W. Lippmann, stereotipul este o reflecție vie a imaginației din mentalul nostru, prin care semnele fizice, morale și spirituale sunt conturate prin utilizarea rațiunii, transpusă în termeni de percepții negative sau pozitive, în funcție de contextul plasării stereotipului¹¹. Cercetătoarea Onorina Grecu menționează că „acest ziarist împrumută termenul din lumea tipografiei, unde „stereotip” desemnează o formă metalică care servește la tipărirea unui clișeu tipografic. Alegerea lui avea drept scop sublinierea caracterului stabil, rigid chiar, al imaginii pe care și-o fac indivizii despre mediul lor”¹².

În procesul de construire a imaginii persoanelor cu dizabilități în spațiul public, stereotipurile și prejudecățile au un rol definitoriu, mai ales în modul în care aceste persoane sunt percepute și tratate. Studiul realizat de Filaret Sîntion și Elisabeta Paraschiv subliniază că, în timp ce prejudecățile reprezintă atitudini afective și emoționale negative sau pozitive față de grupuri sociale, stereotipurile sunt credințe cognitive exagerate, adesea stabile și rezistente la schimbare, care atribuie trăsături generale membrilor acestor grupuri. Relația dintre stereotipuri și prejudecăți este bidirecțională, fiecare influențându-l pe celălalt, iar ambele pot fi conștiente sau inconștiente. Impactul acestor construcții sociale este profund, afectând integrarea și egalitatea persoanelor cu dizabilități în societate. În acest context, cercetările realizate de Filaret Sîntion și Elisabeta Paraschiv arată că interacțiunea direc-

tă cu persoane care contrazic stereotipurile este esențială pentru reducerea prejudecăților, alături de strategii precum socializarea critică, recategorizarea identitară și intervențiile cognitive. Astfel, schimbarea percepțiilor negative generate de stereotipuri și prejudecăți necesită un efort educațional susținut și un discurs mediatizat responsabil, care să promoveze respectul și incluziunea socială reală a persoanelor cu dizabilități¹³.

Cercetătoarea Lilia Panainte, în lucrarea *Rolul stereotipurilor în comunicarea interculturală la lecțiile de limbă străină în formarea studenților economiști* punctează faptul că „stereotipul nu poate fi privit dintr-un singur punct de vedere, deoarece acest fenomen are o serie de proprietăți și funcții pozitive, cum ar fi:

- ✓ explicarea acțiunilor umane prin furnizarea de informații simple despre caracteristicile socio-culturale a unei națiuni;
- ✓ previziunea diferitelor comportamente ale partenerilor de comunicare;
- ✓ formarea bazelor propriului comportament în raport cu interlocutorii și partenerii;
- ✓ protejarea tradițiilor, obiceiurilor și culturii lor;
- ✓ asigurarea membrilor societății cu standarde și modele de conduită adecvate;
- ✓ stabilizarea și integrarea relațiilor dintre grupurile socio-culturale în societate”¹⁴.

Sintetizând tezele cercetătoarei, putem spune că fenomenul stereotipului este unul complex, care rezidă din

sistemul de valori, tradiții, obișnuințe și cultură generală a unui individ sau unui grup de indivizi într-o comunitate sau alta.

Conform ghidului „Respect pentru diversitate”, elaborat de Maria Neagu din România și Gerald Dowden din Marea Britanie, stereotipurile reprezintă generalizări automate atribuite unui grup social, care pot avea un caracter pozitiv, atunci când includ trăsături apreciate la nivel social, sau negativ, atunci când includ caracteristici percepute nefavorabil. Deși stereotipurile sunt formate colectiv, ele ajung să fie împărtășite individual și să se cristalizeze ca credințe normativ acceptate, aliniate valorilor și ideologiilor grupului căruia îi aparține individul. Aceste construcții sociale influențează profund percepțiile și comportamentele, fiind integrate în modul în care indivizii interpretează și interacționează cu diversitatea din mediul social. Prin prisma ghidului constatăm că imaginea persoanelor cu dizabilități în societate este adesea una distorsionată de stereotipuri și prejudecăți, ceea ce conduce la excludere socială și dificultăți în accesul egal la servicii și drepturi. Dizabilitatea este percepută în mod eronat prin prisma limitărilor, iar stereotipurile negative accentuează segregarea și marginalizarea. Combaterrea acestor stereotipuri și prejudecăți necesită promovarea unei perspective care să evidențieze abilitățile și valoarea persoanelor cu dizabilități și să încurajeze incluziunea socială și egalitatea de șanse¹⁵. Astfel, mass-mediei îi revine un rol important în formarea și perpetuarea imaginii publice, de aceea

este esențială o abordare corectă, non-discriminatorie și sensibilă care să schimbe percepțiile și să contribuie la respectarea diversității și incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

În contextul imaginii persoanelor cu dizabilități, prejudecata reprezintă atitudinea evaluativă, pozitivă sau negativă, îndreptată către membrii unui grup, bazată în principal pe apartenența acestora la acel grup, mai degrabă decât pe trăsăturile individuale ale fiecărui membru în parte. Astfel, prejudecata este un proces de judecată generalizată, care nu ia în considerare diversitatea internă a grupului, ci tratează indivizii în mod uniform în baza stereotipurilor atribuite grupului respectiv. Acest fenomen psihosocial are un impact semnificativ asupra modului în care persoanele cu dizabilități sunt percepute și tratate, contribuind la consolidarea barierelor sociale și la excluderea lor. Definiția și implicațiile prejudecății sunt bine sintetizate în literatura de specialitate, cum este și cazul studiului realizat de echipa condusă de cercetătoarea Farcaș¹⁶. Teoreticienii din domeniul psihologiei sociale oferă o bază conceptuală solidă pentru înțelegerea prejudecății ca fenomen social și psihologic. Conform lui Dovidio, Glick și Rudman, prejudecata reprezintă o atitudine rigidă care cuprinde componente cognitive, afective și comportamentale ce se manifestă prin sentimente negative și stereotipuri îndreptate împotriva grupurilor țintă. După cum subliniază aceștia, prejudecata se bazează pe generalizări făcute asupra grupului ca întreg, fără o considerare a diversității

interne, ceea ce împiedică evaluarea corectă a indivizilor și contribuie la perpetuarea discriminării. Acest concept este fundamental pentru dezbaterile despre imaginea persoanelor cu dizabilități, deoarece oferă o înțelegere clară a mecanismelor prin care stereotipurile și prejudecățile influențează percepțiile și comportamentele sociale față de aceștia¹⁷. Prin urmare, înțelegerea și combaterea prejudecății sunt esențiale pentru promovarea unei societăți incluzive care respectă diversitatea și susține egalitatea de șanse pentru persoanele cu dizabilități.

Atât prejudecata, cât și stereotipul fac parte din concepția generală a atitudinilor și percepțiilor individului, dar și grupului, per ansamblu. În acest caz, contează cum mass-media conce-

pe și livrează mesajele în spațiul public, focusate pe persoanele cu dizabilități.

De foarte multe ori, în practica jurnalistică este utilizată imaginea persoanelor cu dizabilități din perspectiva politicii editoriale a instituției de presă. Pentru a avea un tablou mai larg în contextul descris, vom da exemple exacte de expresii și formule care sunt întâlnite în materialele de presă. Acestea sunt desprinse din ghidul *Cum scriem corect despre persoanelor cu dizabilități*, elaborat de Asociația „MOTIVAȚIE” din Republica Moldova. Apelul reprezentanților asociației este prezentat în contextul în care vine să contribuie la eliminarea limbajului discriminatoriu în raport cu imaginea persoanelor cu dizabilități.

<i>LIMBAJ ETIC</i>	<i>LIMBAJ DISCRIMINATORIU</i>
<i>Persoană cu dizabilitate</i>	Persoană cu abilități limitate, cu defect al sănătății, cu grad de invaliditate/ cu handicap/ cu afecțiunea aparatului locomotor, invalid, inapt, calic, beteag, șchiop, handicapat, infirm;
<i>Persoană cu dizabilitate de la naștere/ afecțiune congenitală/ afecțiune genetică</i>	Persoană cu defect înăscut, invalid din copilărie, invalid pe viață, bolnav genetic, traumatizat la naștere, bolnav pe viață;
<i>Persoană care a căpătat dizabilitatea în urma poliomielitei (a sindromului sau a bolii)</i>	Bolnav de Down, a suferit de epilepsie / poliomielită;
<i>Persoană care trăiește cu HIV (Virusul Uman Imunodeficient) / SIDA (Sindrom Imuno-Deficient Achiziționat)</i>	Suferă de HIV, persoană infectată / contaminată cu HIV/SIDA, victimă a HIV/SIDA;
<i>Persoană care folosește echipamente asistive (scaun rulant, cârje, premergător, proteze)</i>	„Căruciorist”, invalid în cărucior, invalid la care nu-i lucrează picioarele, persoana nu se poate deplasa singură;

<i>LIMBAJ ETIC</i>	<i>LIMBAJ DISCRIMINATORIU</i>
<i>Persoană care utilizează un scaun rulant / utilizator de scaun rulant</i>	Persoană dependentă / limitată de scaun rulant sau persoană ținută / imobilizată într-un scaun rulant, paralizată, năpăstuită, e în cărucior de invalid;
<i>Persoană care asistă un copil / matur cu dizabilitate, e în funcție de asistent personal, însoțitor</i>	Dependent de invalid / de asistent;
<i>Copii cu dizabilități / cu abilități speciale / cu Cerințe Educaționale Speciale</i>	Copii bolnavi / invalizi/ cu handicap / mai triști ca noi;
<i>Persoană cu dizabilitate de vedere / cu deficiență vizuală (slăbăzătoare/ nevăzătoare)</i>	Chior, orb, miop;
<i>Copil cu autism</i>	Copil autist;

Sursa: Ghidul „Cum scriem corect despre persoanelor cu dizabilități”¹⁸.

Ghidul intitulat „Cum scriem corect despre persoanele cu dizabilități” recomandă ca, în procesul de documentare jurnalistică a subiectelor care implică persoane cu dizabilități, reporterii să acorde o atenție deosebită recunoașterii valorii fiecărui individ, evidențiind contribuțiile acestora la consolidarea și dezvoltarea comunității și societății în ansamblu. Materialele jurnalistice ar trebui să se concentreze asupra abilităților persoanelor cu dizabilități, evitând reprezentările care îi portretizează fie ca eroi excepționali, fie ca victime neajutorate. Este important de subliniat că acest ghid a fost elaborat în conformitate cu prevederile Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, care stabilește standardele obligatorii privind utilizarea termenilor și limbajului adecvat în comunicare. Documentul oferă recomandări adresate personalului, experților și

colaboratorilor Națiunilor Unite pentru utilizarea unui limbaj incluziv în comunicările orale și scrise referitoare la dizabilități, inclusiv în discursuri, prezentări, comunicate de presă, postări pe rețelele sociale, comunicări interne și alte forme de documente formale sau informale¹⁹.

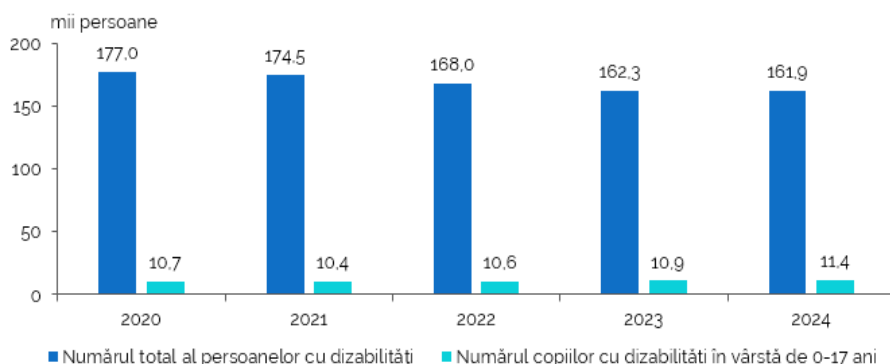
Concluzii și recomandări

În concluzie, putem susține cu certitudine că, imaginea persoanelor cu dizabilități în mass-media este reflectată în funcție de gradul de cunoaștere a jurnalistului / redactorului / producătorului a termenilor de bază cu ajutorul cărora pot descrie o situație sau alta în subiectul abordat de aceștia. Prin informare, discuții și instruire permanente despre cine sunt persoanele cu dizabilități și cum pot fi „demonstrate” stereotipurile și prejudecățile, contribuim la educarea și conștientizarea breslei jurnalistice, nuanțându-

se aspecte precum că persoanele cu dizabilități trebuie abordate în subiec-tele de presă din optica abilităților și valorilor pe care le generează în comunitatea din care fac parte. Urmare a acestor eforturi, mesajele finale corecte ale materialelor de presă cu implicarea persoanelor cu dizabilități ajung la publicul consumator exact cum dictează normele deontologice jurnalistice și regulile internaționale privind incluziunea persoanelor cu dizabilități. Trebuie să precizăm că, persoanele recunoscute cu dizabilități reprezintă 6 la sută din populația cu reședință obișnuită a Republicii Moldova. La 1

ianuarie 2024, conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, numărul persoanelor recunoscute cu dizabilități în Republica Moldova a constituit 161,9 mii persoane, inclusiv 11,4 mii copii cu vârsta de 0-17 ani. Persoanele cu dizabilități au reprezentat 6,7% din populația cu reședință obișnuită, iar copiii cu dizabilități au constituit 2,2% din numărul total al copiilor (de până la 18 ani) cu reședință obișnuită din Republica Moldova²⁰.

Aceste informații publicate de Biroul Național de Statistică sunt reflectate și în schema de mai jos:

Sursa: statistica.gov.md

Datele statistice evidențiază necesitatea unei atenții sporite și a unor politici coerente adresate acestei categorii, iar recomandările destinate jurnaliștilor constituie un instrument vital în atingerea unui discurs echilibrat și

incluziv. Astfel, mass-media are un rol strategic în construirea unei societăți mai deschise, în care fiecare persoană, indiferent de abilități, este valorizată și poate contribui deplin la dezvoltarea comunității.

Note

¹ Ludmila Rusnac, „Imaginea media a persoanelor cu dizabilități—grup cu risc de incluziune socială”, în *Integrare*

prin cercetare și inovare, Editura Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 2020, pp. 124-127.

- ² *Codul Deontologic al Jurnalistului din Republica Moldova*, <https://consiliuldepresa.md/ro/page/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-r-moldova>, (accesat 11 iulie 2025).
- ³ *Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD)*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=117839&lang=ro, (accesat 11 iulie 2025)..
- ⁴ *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>, (accesat 12 iulie 2025).
- ⁵ Richard Whittle, *Definition of Disability at EU level*, https://www.era-comm.eu/uncrpd/e_1-earning/B/recordings/part_3.html (accesat 12.07.2025).
- ⁶ Georgiana Pascu, Ovidiu Vanghele, *Adevărul despre cei care nu există – jurnalism și activism pentru drepturile celor cu dizabilități din centrele finanțate de stat*, <https://www.crj.ro/pledoarie-pentru-demnitate/adevarul-despre-cei-care-nu-exista-jurnalism-si-activism-pentru-drepturile-celor-cu-dizabilitati-din-centrele-finantate-de-stat/>, (accesat 13 iulie 2025).
- ⁷ Mariana Țibuleac, Lina Malcoci, *Comunicarea cu și despre persoanele cu dizabilități, Ghid pentru jurnaliști*, Chișinău, 2018, <https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2020/08/Guide-for-journalists-Ro.pdf> (accesat 13 iulie 2025).
- ⁸ *Raport Mondial privind dizabilitatea*, București, 2012, https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44575/20/9789730135978_rum.pdf, (accesat 13 iulie 2025)
- ⁹ *Ibidem*.
- ¹⁰ *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>, (accesat 12.07.2025).
- ¹¹ Kleg Milton, *Hate Prejudice and Racism*, Albany: State University of New York Press, 1993, pp. 135-137.
- ¹² Onorina Grecu, „Stereotipul: de la cogniție la imaginea literară”, *Acta Universitatis Danubius. Communicatio*, Galați, 2010.
- ¹³ ¹Filaret Sîntion, Elisabeta Paraschiv, „Stereotypes and prejudices about people with disabilities”, *The „Black Sea” Journal of Psychology*, Vol. 4, Issue 2, 56-61, Fall, Constanța, 2013, pp. 56-60.
- ¹⁴ Lidia Panainte, *The role of stereotypes in intercultural communication in foreign language lessons in the training of students-economists*, Chișinău, 2022, p. 148.
- ¹⁵ Maria Neagu, Gerald Dowden, *Respect pentru diversitate (compendiu de exerciții practice la îndemâna facilitatorilor)*, București, 2010, p. 30, pp. 83-87.
- ¹⁶ Ana-Daniela Leonte Farcaș et al., „Imigranți, rasism, discriminare, stereotipuri și prejudecată—definiții, teorii și argumente”, *Buletin Științific, seria A, Fascicula Filologie*, Cluj, 2017, 26.1, pp.249-261.
- ¹⁷ John F. Dovidio, Peter Glick, Laurie A. Rudman, *On the Nature of Prejudice, Fifty Years after Allport*, Blackwell Publishing, 2000, pp. 3-4.
- ¹⁸ Mariana Țibuleac, Lina Malcoci, *Comunicarea cu și despre persoanele cu dizabilități, Ghid pentru jurnaliști*, Chișinău, 2018, <https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2020/08/Guide>

-for-journalists-Ro.pdf, (accesat 13 iulie 2025).

- ¹⁹ *Disability-inclusive Language Guidelines*, <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>, (accesat 13 mai 2025).

Bibliografie

Lucrări cu caracter general și special

- DOVIDIO, John F., GLICK, Peter, RUDMAN, Laurie, A., *On the Nature of Prejudice, Fifty Years after Allport*, Blackwell Publishing, 2000.
- MILTON, Kleg, *Hate Prejudice and Racism*, Albany: State University of New York Press, 1993.
- NEAGU, Maria, DOWDEN, Gerald, *Respect pentru diversitate (compendiu de exerciții practice la îndemâna facilitatorilor)*, British Council, București, 2010.
- PANAINTE, Lidia, *The role of stereotypes in intercultural communication in foreign language lessons in the training of students-economists*, Chișinău, 2022.

Articole și studii

- FARCAȘ, Ana-Daniela Leonte, *et al.*, „Imigranți, rasism, discriminare, stereotipuri și prejudecată—definiții, teorii și argumente”, *Buletin Științific*, seria A, Fascicula Filologie, Cluj, 2017.
- GRECU, Onorina, „Stereotipul: de la cogniție la imaginea literară”, *Acta Universitatis Danubius. Communicatio*, Galați, 2010.
- RUSNAC, Ludmila, „Imaginea media a persoanelor cu dizabilități – grup cu risc de incluziune socială”. In: *Integrare prin cercetare și inovare*. Editura: Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2020, pp. 124-127.

- ²⁰ *Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2023/2024* (publicat 02.12.2024), https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html, (accesat 08 aprilie 2025).

SÎNTION, Filaret, PARASCHIV, Elisabeta, „Stereotypes and prejudices about people with disabilities”, *The „Black Sea” Journal of Psychology*, Vol. 4, Issue 2, 56-61, Fall, Constanța, 2013.

Resurse electronice

- Codul Deontologic al Jurnalistului din Republica Moldova*, <https://consiliuldepresa.md/ro/page/codul-deontologic-al-jurnalistului-din-republica-moldova>.
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>.
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities>.
- Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD)*, https://www.legis.md/cautare/getResult?s?doc_id=117839&lang=ro.
- Disability-inclusive Language Guidelines*, <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>.
- PASCU, Georgiana, VANGHELE, Ovidiu, *Adevărul despre cei care nu există – jurnalism și activism pentru drepturile celor cu dizabilități din centrele finanțate de stat*, <https://www.crj.ro/pledoarie-pentru-demnitate/adevarul-d-espre-cei-care-nu-exista-jurnalism-si-a>

ctivism-pentru-drepturile-celor-cu-dizabilitati-din-cen-trele-finantate-de-stat/.

ȚÎBULEAC, Mariana, MALCOCI, Lina, *Comunicarea cu și despre persoanele cu dizabilități, Ghid pentru jurnaliști*, Chișinău, 2018, <https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2020/08/Guide-for-journalists-Ro.pdf>.

Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2023/2024 (publicat 02.12.2024), https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2023-9460_61550.html.

Raport Mondial privind dizabilitatea, București, 2012, https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44575/20/9789730135978_rum.pdf.

WHITTLE, Richard, *Definition of Disability at EU level*, https://www.era-comm.eu/uncrpd/e_learning/B/recording/part_3.html.

